

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvu Ljubljana.

Vse spise, v ocenit postane knjige itd. je pošiljati samo na naslov: Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6. Rokopisov ne vračamo. Vse pošiljatve je pošiljati 1-nko.	Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop. Ako je tu dan praznik, izide list dan pozneje. Za neorganizirane 100 — K, za naročnike v inozemstvu 140 — K letno. Posamezna številka po K 2.—. Za reklamne novice, poznanja, poslana, razpise služb je plačati po 1 K za vsako petit-vrstlo. Priloge stanejo poleg poštne št. 50 K.	Za oznanila je plačati od eno-stolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 2 K — vit. dvakrat . . . 1 — 50 Za nadaljnja izvršenja od petit-vrste po 60 vit. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna. Članstvo ljubljanskega Poverjeništvu UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.	Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov: Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, VII., Celovška cesta 33/I. Poštni čekovni urad št. 11.197. Reklame tije so proste poštne.

Nabavne uradniške zadruge.

(Poročal na učit. zborovanju v Sodražici nadučitelj Mihael Vrbič.)

«Samemu ni dobro biti.»

Ta izrek je združil v raju dva človeka. To je bila menda prava zadruga. Stari Slovani so živeli tudi v zadrugah; bilo jim je skupno delo, skupno uživanje, skupno življenje, torej skupno v žalosti in veselju, v borbi in miru, lenine brezposelnike pa so pogubili ožigosane po svetu. V onih časih je bila zadruga družinska oblika, v predvojni dobi, v dobi narodnega zatiranja, svetovne zadruge obrambna družstva, sive razne zadruge je zopet izrazito pokazala, da je zadruga dete gospodarskih neprilic.

Zadružni zakon z dne 9. aprila 1873 je imel za posledico poleg materijelne podpore, tudi moralno zboljšanje in okrepitev slovenskega življa. Polagoma se je jelo zatirati oduševstvo, mali človek in gospodarsko slabi ljudje in stanovi so se skušali notom zadrug otrestiti kapitalno močnih poedincev, ali še močnejših njihovih združenj. Pravo zaslonbo in zaščito pa je našlo naše ljudstvo v zadrugah v narodnem oziru, iz preostankov in letnega dobička so se podpirala narodna, lenoslovnna, pevška, gasilska društva, občekoristne naprave, ki niso našle milosti pri vladi, dišijske ustanove itd. itd. — In kaj naj rečem v strogo naših združenjih: »Vdovsko učiteljsko društvo«, »Samopomočna«, »Učiteljski konvikta«, »Učiteljska tiskarna«, »Učiteljska posojilnica«, »Zdraviliški dom«, »Tvoronica učil«, ali niso to sami uspehi srečne zadrugne misli? — Ali ni vsega tega rodil zadrugni duh, učiteljska delavnost, skupnost in vzajemnost. — Ali ne delujejo širom domovine učitelji v važnih pridobitvenih, nakupovalnih živinorejskih, sadjarskih, čebelarstvih zadrugah? Ali ne vrši učiteljstvo prosvetnega - propagandnega dela za zadrug v višje organiziranih ljudskih šolah, v ponavljajo - kmetijsko - gospodinjstvih šolah, obrtnih tečajih?

Čudno, taka agilnost, osobito starejšega učiteljstva v zadrugah, šolah in tečajih, ko nam je pa vlada takorekoč usilila »Potrošaško zadrugo« drž. nastav-

ljencev, tedaj je završalo in odmevalo iz vseh učiteljskih zborovanj: »Ne maramo za to dobroto!« — To ni za nas, osebno ne za učitelje, ki smo raztreseni, oddaljeni od kulturnih centrov, od udobnih železnic! — Edino tovariš A. Škulj je v »Učit. Tov.« leta 1920, št. 49., pozdravljaj narodbo. Navel je sicer več kamov spodbijke: Zadrugam bo primanjkovalo kapitala; zato bo vsak višji polet nemogoč, izključena krepka konkurenca. — Preveč je med nami razdiračev. — Obveznost smatra za nemilo silo. — Manjka zmognih delavcev. — Nevšečna mu je nazadnje tudi razdelitev dobička v humanitarne namene.

Tovarištvo, vsi preko tih kamnov, vsi na noge! Meni se ne zdi Potrošaška zadruga samo umestna, zdrava, ja celo sila potrebna. Obsodba kar vnaprej: »Ni za nas« — je nepremišljena, maločastna za kulturne delavce. Treba je zanimanja, vsestranskega razmišljanja, poglobitve v stvar, umestnih predlogov, pametnih naredb in vse bo šlo. Godrnjači bodo utihnil, delavcev bo dovolj in kapitala tudi. V nastopnem hočemo podati vam in javnosti nekaj razmišljanj v dobro P. z.

Zadružni kapital, ozir. obratnega kapitala je okrog 40 milijonov dinarjev. V tej glavnici je 10% odtegljajev od uradniških plač in 1%ni prispevek od državnih nabav. V tem niso všteti deleži po 500 dinarjev posameznih zadrug, ki imajo pri-slojiti Zvezi v Beogradu, deleži po 100 dinarjev članov pri P. z. članicah pokrajinskih. Država sama mora prispevati, recimo z najmanj 3% državnega proračuna, dati nekaj brezobrestnega posojila, nekaj po zelo ugodni obrestni meri.

Brezbrizničke, mlačneže je omajati, razdirače ugnati, odklanjajoče silo izpremeniti v ustvarjajočo. Vsakdo naj nosi seboj ključ za P. z., pa naj jih imenuje potem že: dobrovoljno, brigdo, delavnost ali kakorkoli hoče, da le odpro, če ne vrat v P. z., ali blagajne, pa vsaj srca in roke.

Obveznost za pristop se mora uveljaviti. Izgovor članov: Smo predaleč od centrov, od železnice, nara ne velja. Če ne gre zora k preroku, moraj prerok na goro. Že sedaj se izplača pot v središče. Jaz na pr. plačam voznine T.—R. 56 K. V Ljubljani nakupim:

1½ l olja za 68 K, doma stane 108 K, difference 40 K. Dva kosa navadnega mila stane 32 K, doma stane 48 K, difference 16 K. Dva kosa mila za umivanje 5,2 K, doma stane 8,4 K, difference 3,2 K. 1½ kg riža 33 K, doma stane 60 K, difference 27 K. 1½ kg sladkorja 63 K, doma stane 78 K, difference 15 K. Pisemski papir ovoj 14 K, doma stane 22 K, difference 8 K. — Skupaj 109,2 K difference.

Napravl sem izlet, obiskal znance, z njimi malo pokramljal, se pozabaval in pri vsem tem napravil še dobička 53,2 K, kaj pa vožnja nazaj! Nad mano, pod mano, krog mene — »paket«.

Samci gospodične imajo pripravljen gotov izgovor: mi ne potrebujemo takih reči. Sukno, volnenino, baržua, svilo, galanterijo, kaj takega je za nas. Dobro, kjer ste na hrani, se gotovo ne bodo branili jestvin in enakega blaga po nizkih ugodnih cenah, imeli boste gotovo veliko cenije hrano.

Mestni učitelji morda dobe tudi izgovor: imam prijatelje med trgovci, obrtniki — »še gre«. Za te naj velja rekto: »Eden za vse, vsi za enega«. Ustanove naj se velika skladišča, odsvetujem ustanavljanje malih zadrug branjarji, kakor velevajo pravila: zadruga z 10 člani. Država dovolj razne olajšave in ugodnosti. Dopisovanje z zadrugami bodi poštne prosto. Po železnicah in poštah naj veljajo izvanredni vozni in poštni tarifi. Blago odda brzovozno, plača le ½ navadne voznine. — Za sukno, tekstilno in enake baže blago, naj se upelje uzorčne knjige. Glavni savez naj stopi v stik s tovarnami, te naj uredi vzorčne knjige, razpošiljajo po pokrajinah Slovenije, Hrvatske, Srbije, z blagom, kakoršno je tam v navadi. Izbrano blago naj se nato naslavlja kar naročnikom ne centrali, da se izognemo dvojni voznini in troškom. Vzorčnih knjig seveda ni smeti zadrževati iz nagajivosti, krožijo naj iz kraja v kraj. To je le en slučaj v bolj umevanje, seada na v podrobno poročanje pri ustanavljanju pokrajinskih zadrug. In kaj lahko človeška iznajdljivost še vse ukrene, dobra volja vse učini: samo teti lenki dajmo slovo, kaj pravi Srb: »Delaj, štedi, pa češ imati.« Zadrugno polje je ugodno pripravljeno za vse: stare, mlade, moške,

ženske, samce in okomatane.

Delavcev med nami, uradniki dovolj, vsaj delo sili človeka, ljubezen do stvari bodri, zadrugni duh vodi in poštenost narakuje, da ne smeš bližnjika-sočloveka gospodarsko izkoriščati. Nepoštenost, nemoralnost mora iz zadrugarstva, ker je to nezdružljivo z veličanstvom prosvetljenega človeka.

V načelstvo, v nadzorstvo, na vodilna mesta, ne takih mož, ki jim je čast in oblast vse — pa prav vse, ampak mož vesti in srca, požrtvovalnega dela. Za odbornike ne ljudi s prijaznim licem, siadkih besedi pa zvitim reponi, marveč činovnikov neomadeževane preteklosti, ki bodo obravljali delo v zadrugi po načelu čim najpopolnejše gospodarske morale, da ne bodo zadrug le v prid posameznih funkcionarjev zadrug. Poslovanje, knjigovodstvo naj bo kolikor možno enostavno, pa vzorno. Ne takoj v začetku nebroj poslovnih knjig, tipkarič, uradnikov — takega aparata, ki si z napotjem zaslanjajo delo. Vneti zadrugarji tudi ne smejo poznati Surnega dela.

Pravila slone na že omenjenem zadrugnem zakonu. Ni jih potreba sedaj premišljati; kajti, kaj pomagajo najboljša pravila, če na manjka zadrugnega duha, vnetih in vestnih delavcev. Pravila se po potrebi prenavljajo. Vsekako bo treba takoj v začetku strogo paziti na to, da ne bodo nekateri zlorabljali dobrot P. z. z naročanjem za sorodstvo, prijateljstvo. V poglavju IV, člen 41. naredbe bo poostriiti v toliko, da se malovestne člane nele izključiti marveč mu odvzame vplačan delež in prisodi še kaka občutljivejša kazen; kajti nele, kjer so temelji zadrugnega dela zdravi, tudi vsi člani morajo biti v gospodarsko-moralnem pogledu čisti, da se preprečijo vsestransko nemoralne mahinacije.

Dne 8. maja t. l. se je vršila v Beogradu prva skupščina uradnih konzumnih zadrug iz cele države po uredbi z dne 5. decembra 1920. V novoizvoljenem upravnem odboru je tudi Slovenec, Miloš Stibler, šef kabineta poljedelskega ministristva.

Dani so torej vsi pogoji. Na nas samih je, da se za stvar zavzamemo, skličemo drugo uradništvo in vse člane, ki

I. B.: Javna telovadba šolske mladine v Ljubljani.

Pričetkom letokega šolskega leta smo se sestali ljubljanski telovadno-učiteljski srednjih in meščanskih šol z namenom, da ustanovimo lastno stanovsko in strokovno društvo, čegar naloga naj bi bila pospeševati telesno vzgojo šolske mladine ter varovati in podpirati naše stanovske koristi in težnje. Misel je našla med tovr. viši splošno soglasje, obenem pa smo sprožili tudi misel o prireditvi javne telovadbe z učenci srednjih in meščanskih šol v Ljubljani. Tudi ta predlog je bil sprejet, začeli smo takoj s pripravami. Tovariša Jeras in Kozak ter gđc. Trdinova so prevzeli sestavo prostih vaj za javno telovadbo, drugi tovariši pa so sestavili društvena pravila. Pri raznih nadaljnjih sestankih smo predelali proste vaje, ki so se pričele poučevati po vseh zavodih.

Dne 16. januarja se je vršil ustanovni občni zbor, ki so se ga udeležili tudi vnanji tovariši. Ko je višji šolski svet do-

volil prireditev javne telovadbe, smo pričeli z glavnimi pripravami. Poudarjamo, da so sedanje šolske oblasti mnogo bolj naklonjene telesni vzgoji nego so bile prejšnje. Največ neprilic nam je povzročalo pridobiti za javno telovadbo primeren prostor. Vzhic vsem prošnjam in vlogam nima namreč nobena ljubljanska šola potrebne in primeroma velikega igrišča. Posamezni športni klubi in telovadne organizacije so si po prevratu priborili igrišča in telovadišča, šole pa doslej takih prostorov še nimajo. Dolžnost mestne občine bi bila, da preskrbi šolam take prostore, kar bi v Ljubljani ne bilo težavno, ker so v neposredni bližini mesta lopa zemljišča, ki so kakor ustvarjena za telovadišča in igrišča in bi jih bilo mogoče pridobiti proti primerni najemini. Kako vse drugače skrbijo druga mesta izven naše države v tem oziru. Nekateri države so celo izdale zakon, s katerim se daje mestom razlastitvena pravica za prostore, ki so potrebni šolam za igrišča in telovadišča. Lastnega prostora torej nismo imeli in to je skoraj ogrozilo našo javno telovadbo. Zatekli smo se v Štepanjo vas, kjer ima sokolsko društvo

lastno letno telovadišče, ki ga nam je prepustilo, baron Kodeli pa nam je dovolil uporabljati tudi poleg ležeče zemljišče. Prostor ni zadoščal našim potrebam zato smo morali omejiti najvišje število telovadcev na 774, na dovoljnem prostoru bi jih bilo nastopilo čez 1000. Tudi prireditve prostora za gledalce ni bila lahka. Sokolsko društvo l. v Ljubljani nam je posodilo proti odškodnini tribune. Sokolsko društvo v Štepanji vasi pa je oskrbelo prevoz in vzpostavitev tribun. Učenci l. deške meščanske šole so pod vodstvom meščanskega učitelja g. Novaka izmerili in zakoličili prostore za posamezne telovadce ter se s tem praktično vežbali v zemljemerskih vajah. Garderob za učence seveda nismo mogli postaviti, zato so se morali dijaki preoblečiti na odprtem prostoru poleg telovadišča, učence pa so imele za to poseben prostor na obsežnem dvorišču Povšetove gostilne. Stroški za prireditev so naraščali kakor hudournik, društvo pa je bilo brez premoženja. Iz te stiske so nas rešile ljubljanske banke, ki so nam dale denarno podporo v znesku 9000 K. Podprli so nas tudi drugi. Gospoda Krapež in Šlahta sta

nam brezplačno ponudila stole, poveljnik dravske divizije je dovolil brezplačen prevoz stolov, Učiteljska tiskarna pa nam je zastonj natiskala lepake in letake, ki so bili edina reklama za nas. Naše časopisje pa nas ni podpiralo, vzlic prošnjam ni priobčilo naših notic, s katerimi smo opozarjali občinstvo na javno telovadbo. Zato je bil tudi obisk nepovoljen in ostala nam je tretjina vstopnic neprodanih. Čisti dohodek je bil zelo majhen, brez podpore pa bi bili imeli celo zgubo. Zato so tudi podporni društva na posameznih šolah dobila le neznatne prispevke. Izmed zavodov, ki niso sodelovali, se je zanimal za ta nastop edino zavod za gluho-neme, Ravnateljstvo je zaprosilo za brezplačen vstop. Tega seveda nismo mogli dovoliti, ker smo bili prepričani, da bo občinstvo zasledilo vse prostore, pač pa smo z veseljem dovolili, da so učenci prisostvovali glavni skušnji, kjer so videli isto kakor pri javnem nastopu.

Spored je bil prikrojen našim razmejam. Od početka je bilo določeno, da nastopijo dijaki tudi v lahko atletičnih vajah, toda zaradi pomanjkanja telovadišč in igrišč naše šole niso mogle uspešno go-

prejemajo od države plačo pod kakoršni-
trikoli imenom; nato združeno ustanovi-
mo združenje in izročimo vašim pošte-
nim rakam in uspeh ne bo le zagotovljen,
marveč iz preostankov bomo lahko gra-
dili humanitarne zavode, ki smo jih mi in
naši potomci tako potrebni. Sistimizirane
mesečne plače niso vse ugodnosti uradni-
škega stanu službeni kraji, službeni od-
nošaji, družinske razmere in potrebe ho-
čejo še vse drugačnih udobnosti, in te
gotovo dosežemo v najkrajšem času in
najsigurnejše po Potrošački zadrugi. Zato
vsi na krov!

Izpiti iz slovenščine in obmejne šole.

Letos so delale tiste nemške učne
osebe, ki so ostale še v naši službi, izpit
iz slovenščine. Sicer jih ni bilo bogve ko-
liko — v Mariboru menda 15 — a vendar
je potreba z ozirom na šolske, narodne in
ne nazadnje tudi državne interese izpre-
govoriti o teh izpitih odkrito besedo.

Izpiti so bili, kakor se je pokazalo in
deloma tudi pričakovalo, gola formalnost
in nič drugega. Zakaj, da bi se tujerodec
našemu jeziku toliko privadil tekom dveh
let, da bi v njem mogel pončevati druge,
to je nonsens. Posebno je še nonsens pri
takih ljudeh, ki se ne učijo jezika iz lju-
bezni in interesa in ki bi se rajši in z več-
jim veseljem učili celo kulukafriščine, ka-
kor pa slovenskega jezika, do katerega
gobjo po veliki večini strupeno sovra-
štvo. In vendar so napravili vsi izpit, če-
prav nekateri niso mogli niti deset vrst
napisati v slovenskem jeziku z napakami
vred. In sedaj imajo ti ljudje črno na be-
lem, da imajo državni izpit iz našega
jezika.

Mi jim nikakor ne zavidamo tega.
Nasprotno: prav privoščili bi prav vsem,
ako bi se le mogli zanesli, da dotične ose-
be uvidijo, da se jih je pardoniralo in da
bi vsaj z desetinko tiste ljubezni, kakor
so nekdanje delovale za Avstrijo, delovale
sedaj za našo državo, katera jim daje
kruh in jih vrhu vsega še tako pardonira.
Tudi se ne maramo ozirati na razne glo-
se, ki so se delale o teh izpitih zlasti med
lajki. Samo eno hočemo pribiti: v podob-
nih razmerah in s takim znanjem bi izmed
nas v republiki Avstriji vsak sfrčal kakor
je dolg in širok. Pri nas so pa še vedno
merodajni različni oziri. Če drugod nas
tepejo s škorpionji, mi si za tujca vselej
natakemo najmekkeje rokavice. Pova-
bimo ga k skledi in v zahvalo nam napo-
sled pljune v njo. To se ni pripetilo samo
enkrat, ampak že nešteto krat. Seveda
nam »barbarom« ne pride na misel, da bi
drugače ravnali napram takim »Kultur-
trägerjem«. Bratu znamo vrniti milo za
drago, a tujcu ne.

S takim postopanjem pa si nikdar ne
pridobimo nasprotnikov, kakor napačno
mislijo nekateri. Zakaj ti ljudje smatrajo
našo dobroto za slabost in se še vedno
čutijo privilegirane v bogzna kako vzvi-
šene nad nami. Dokazov za to je več ka-
kor dovolj in jih ni treba navajati. Nadu-
stost in nemška zagrizenost zlasti nekate-
rih takih »jugoslovanskih« učiteljev je že
tako znana v javnosti, da je ni mogoče
več zakriti s plaščem tovarštva. Nai bi
si bil kdo izmed nas dovolil le stotinko
tega pred rajno Avstrijo proti državni
oziroma vladajoči rodbini, kar so si do-
volile nekateri učitelje v Mariboru ob
raznih prilikah, takoj drugi dan bi bil od-
stavljen. Pri nas »barbarih« je seveda
samo posebi umevno, da je to drugače.

iti teh vaj, zato smo jih morali odstaviti
z vzporeda. Vobče je bila javna telovad-
ba dovoljna. Bili so sicer še vedno nedo-
statki, toda pri tolikem številu učencev
in pri prvem nastopu je to odpuščljivo,
zlasti ker so mnogi večji učenci, za kate-
re je telovadba šele po vojni postala ob-
vezen predmet, kazali premalo zanimanja
za javno telovadbo.

Moralen uspeh je bil za nas zadovo-
ljiv. Storili smo vse, kar je bilo pri dana-
šnjih razmerah storiti mogoče. Pokazali
smo, da se šolska telovadba polagoma
preurošča in da se goji sistematično in
po večini pravilno v prid učeči se mladi-
ni. Izboljšanja so potrebna še vedno in če
bodo tudi poklicane oblasti storile svoje
dolžnosti, je upati, da bo prihodnja taka
nareditev boljša in da bo odgovarjala
vsem modernim predpisom telesne vzgo-
je, ki stremi za tem, da nudi šola mladini
noleg umstvene izobrazbe tudi telesno
kulturo. Ti predpisi pa zahtevajo več gi-
banja pod milim nebom v čistem zraku
in na solncu. Zato nas ne moti kritika, da
so nekateri večji telovadci telovadili brez
sraja, ker v tem ne vidimo nikakega po-
boljšanja — prepovedati bi morali tudi

Nekaj pa je, proti čemur moramo od-
ločno nastopiti. Naj imajo te dame že iz-
piti iz našega jezika, ampak naše mladine
tu na meji ne smejo še naprej zastrup-
ljati s svojim protidržavnim strupom. Iz
našega jezika se ne smejo več v šoli nor-
čevati, da imajo mačke in psi lase, pete-
lini glavni in da je mica — široka itd.,
kakor se dogaja sedaj. Ako hočejo taki
ljudje ostati v naši službi, naj gredo v za-
ledje, kjer ne morejo nič škodovati; ni-
kakor pa ne smejo ostati na meji. Tukaj
je treba predvsem učiteljstva, katero sa-
mo jamči, da bode vzgojevalo mladino,
čeprav tujerodno, vendarle vsaj v držav-
nem smislu. Ti ljudje — pravzaprav saj
so samo dame — pa tega nikoli ne bodo
storili. Jamstev in obljub lahko dajo sicer
na stotine, a delale bodo pa kakor do se-
daj še vedno po svoje.

Dovolj imamo vrlih učiteljev po de-
želi, ki bodo rade prišli na lepa mesta ob
meji, čeprav prevzamejo nemške razrede.
Saj ni nikjer zapisano, da bi morale ravno
Nemke imeti ta mesta. Slovensko učitelj-
stvo je v teh dveh letih dovolj jasno do-
kazalo, da si zna pridobiti srca tuje in
netučične mladine in po njej tudi starše.

Značilno je tudi dejstvo, da te nem-
ške dame niti ne smatrajo vredno, da bi
pristopile k naši strokovni organizaciji.
Samo par izjem je. Morda store to sedaj,
ko imajo državne izpiti iz slovenščine.

Poudarjamo še enkrat: v šolskem in
državnem interesu je, da se v tej zadevi
izvede že v doglednem času temeljita re-
medura.

Albin Wankmüller.

I.

Z gorenjim junakom bi se ne pečali
in škoda se nam zdi, da porabimo zanj to-
liko dragocenega prostora v »Učit. Tov.«,
ako bi njegova zadeva ne bila taka, da
je čutilo ljubljansko »Jutro« dne 25. maja
t. l. potrebo, da jo je vsaj nekoliko ome-
nilo pod naslovom »Narodni škandal«.

Wankmüller službuje namreč 10 let
na Bregu pri Ptujih, t. i. na šoli, ki je bila
l. 1911. ustanovljena od šulferajna z izra-
zitim šulferajnskim namenom: Wankmül-
ler je bil tedaj tam pred preobratom in je
ostal tam po njem. Kdo je Wankmüller in
kako je bilo mogoče, da je ostal na svo-
jem mestu še naprej, naj razjasnijo te
vrstice.

Albin Wankmüller je kot Slovenec iz
Vuzenice maturiral l. 1885., v ptujskem
okraju pa službuje od l. 1893. Takrat je
dobil službo nadučitelja pri Sv. Duhu v
Halozah, kar je bilo v tistih časih za mla-
dega človeka precej, ko je bilo za vsako,
še tako slabo nadučiteljsko službo prosil-
cev na razpolago dovolj. Sv. Duh v Ha-
lozah pa je kraj, kjer imajo vinograde v
rokah iz večine razni Nemci iz Ptuj in
od drugod. V šolo so pohajali tedaj največ
otroci viničarjev, odvisnih od svojih nem-
ških gospodarjev. Edina inteligenca v kraju,
ki nima svoje župnije, je učiteljstvo. Kdor
pozna viničarsko odvisnost od gospo-
darja, ve lahko, kako so bili ti prepojeni
s štajercijanskim duhom. Niso pa še bili
štajercijanski posestniki domačini, zato je
bilo treba dati tem duševnega voditelja z
učiteljsvom, ki naj jih zapelje na to pot.
Wankmüller je takoj pokazal, da je mož na
svojem mestu in da ima vse lastnosti, da
se usposobi za delavnega renegata. Slo-
venskega uradnega spisa izpod njegove
roke ni najti in ne slovenskega poročila
na šolske oblasti, pač pa je kmalu po svo-
jem prihodu k Sv. Duhu začel dobivati od

konanje — pač pa je to edino pravilna
telovadska oprema za telovadbo pod mi-
lim nebom kjer pridejo tudi solčni žarki
do voljave. Napačna je tudi trditev, da so
se fantje preoblačili med dekleti, vsaj med
nastopajočimi ne, ker so bili oboji ločeni,
kar smo že zgoraj omenili. Nekateri je
motila tudi sokolska koračnica. Ker ne
živimo več v časih, ko je bila sokolska
koračnica pregrešna, Radezkymarsch in
O. du mein Österreich ali podobno pa ofi-
c'elne koračnice naj se nikar nikdo ne
snotika nad njo, ker je za živahen pohod-
ena najboljših koračnic in menda tudi Or-
nim ne zmeša koraka, sicer se nam pa zdi
neokusno, da se pri nas nobena nareditev
ne more izvršiti brez političnih remi-
scenc in nestvarne kritike.

Naša prireditev je imela tudi propa-
gandni namen. Če smo z njo vzbudili za-
nimanje za telesno vzgojo pri roditeljih
in pri odločujočih faktorjih, ne moremo
soditi, zdi se nam pa, da smo storili prvi
korak v tem oziru in če ne bomo v enem
letu dosegli vsega, za čemer stremimo,
nas to ne plaši, zavedajoč se da tudi do-
bra stvar ne naide takoj in povsod zago-
vornikov in privržencev.

takratne okrajne in deželne šolske oblasti
pohvalne dekrete in denarne nagrade za
uspešen pouk v nemščini. Škoda, da se
danes ne more več dognati, koliko je bilo
iudeževih grošev, ki jih je dobival že ta-
krat za svoje ponemčevalno delo tudi še
od šulferajna. Kako je skrbel za šolo pri
Sv. Duhu še pozneje, nam priča dejstvo,
da si je izposloval potem, ko ni več služ-
boval tukaj, imenovanje šolskega očeda
pri Sv. Duhu, in kot tak je rekel svojemu
nasledniku: »Sie müssen bedenken, dass
Sie vom deutschen Bezirksschulrat zum
Oberlehrer ernannt wurden.«

Dostojneje so za tako njegovo delo-
vanje nagradili Wankmüllerja ptujski
nemški mogotci l. 1905. Takrat je bilo
razpisano učiteljsko mesto na nemški de-
ški ljudski šoli v Ptujih. Duh Ornigov je
začel prav v tisti dobi najsmotnejše
svoje raznarodovalno delo, smrad ptuj-
skih šnoparjev je okuževal mesto in okraj
in dobro je bilo vse, samo ako je bilo na-
perjeno proti Slovincem. In v tistem času
je dobil razpisano učiteljsko službo na
mestni nemški šoli v Ptujih Wankmüller,
učitelj, usposobljen za slovenski učni je-
zik. Dobro so ga morali poznati ptujski
Nemci, da mu celo te usposobljenosti niso
štetli v zlo, in dobro tudi Ornig sam, ki
mu je dal stanovanje v lastni hiši na Bre-
gu. Tedaj je postal Wankmüller »Nem-
mec« po duhu in v resnici »Nemka« je
postala njegova žena, in sicer tako zagri-
zena, da je še danes doma »Nemka«,
pristna Nemca pa sta bila njegova sina.

Tako izpreobrnjeni Wankmüller je
moral ptujskim Nemcem služiti dobro,
predobro in vestno, da so ga spoznali
6 let pozneje med 30 najzagrizenejšimi
nemškimi prosilci za nadučiteljsko službo
na novoustanovljeni šulferajnski šoli za
naivrednejšega, da zasede to mesto. Kak-
šnega moža so rabili, nam pove najjasneje
dejstvo, da je Breg kot predmestje Ptuj
bil najtrdnjša postojanka, iz katere se je
razširjala vsenemška misel na desni breg
ptujkega polja in Haloz. »Nemec« Wank-
müller je našel milost v njihovih očeh,
ker se jim je klanjal na vse načine, izpol-
noval do pičice vse njihove ukaze ter jim
denunciral premalo nemškega duha polno
delo svojih nemških tovarišev, o čemer
nam še danes pričajo napadi na Wank-
müllerja, ki so jih v nemških učiteljskih
listih o njem pisali nemški učitelji. Ne-
značajni, zviti in zahrbtni poturica je pre-
kosil Turka samega, to pa je bila njegova
naivejša zasluga!

II.

Prišel je preobrat. Vsakdo je prič-
koval, da se z izpremenitvijo šulferajnske
šole na Bregu v narodno šolo odpravijo
v blaženo Avstrijo tudi učitelji te šole. A
glejte! »Deutsche Volksschule« je dobila
napis »Narodna šola«, odpustile so se z
nje 4 učne moči, tisti pa, ki je postal vo-
ditelj narodne šole, je bil ravno bivši
»Oberlehrer der deutschen Volksschule«!
V tistih dneh se je namreč menjavalo na-
vdušenje z ogorčenjem in navdušenje je
v marsikateri mehki slovenski duši pre-
upilo ogorčenje, da se je zveselila »spo-
kornika«. Tudi Wankmüller je šel tedaj
v Canosso. Postal je Slovenec in prvič po
25 letih svojega službovanja v ptujskem
okraju je z drugimi spokorniki našel pot
v ptujsko učiteljsko društvo. Kaj zato, če
njegova žena še danes ne izpregovori v
svojem demu slovenske besede? Kaj za-
to, če je eden njegovih sinov še danes
teolog v Gradcu in lomil slovenščino za
največjo silo?

Tako je položil Wankmüller eno že-
lezo v nemškoavstrijski ogenj, drugo v ju-
goslovanski s tem, da je sam postal član
slovenskega učiteljskega društva in po-
slal drugega svojega sina nadaljevat me-
dicinske študije v Zagreb. V dobi navdu-
šenja so videli naši ljudje le drugo nje-
govo prepričanje in verjeli v spokorje-
nost.

Še več, verjeli so celo njegovim mo-
škim zatrdilom, ki jih je tedaj založil pri
okrajnem šolskem svetu ptujskem, po-
stavljenem od Narodnega sveta. Wank-
müller je namreč takrat prosil, naj ga pu-
ste le malo še na Bregu ter **zastavil slo-
vensko besedo**, da namerava ostati tam le
do konca šolskega leta 1918./19., potem
pa prosil za upokožitev. Ptujski Slovenci
so mu naselili in okrajni šolski svet je v
svoji seji sklenil iz ozirov na pomanjkanje
učiteljstva in na Wankmüllerjevo izjavo,
da se od vsega učiteljstva na Bregu za-
časno pusti do konca šol. leta 1918./19.
W., da se mu do tedaj poveri šolsko vod-
stvo, potem pa naj se to mesto razpiše.
Višji šolski svet je ta sklen potrdil, ogor-
čenje se je deloma poleglo, ker je učitelj-
stvo zaupalo v resnost ukrepa višjega
šolskega sveta.

Wankmüller je pridobil s to rešitvijo
čas in lisjak se je v svoji lisičini oddahnil;
počasi je prilezel na svetlo, da se ogleda.
Po deželi se je širil takrat Verstovšek-
Vadnjalov duh in Wankmüller jo zmisli!
»Počemu« si je dejal, je eden mojih si-
nov v teologiji? Počemu imam sam do-
bre prijatelje med duhovščino? Počel je
letati od tega do onega, iskal zvez, zlezal
v politično stranko SLS sam, ki se je
ogibal vsake slovenske politične stranke,
prestopil je iz ptujkega učiteljskega dru-
štva v štajersko podružnico Slomškove
zveze. Tu je svoje dosegel: **Vkljub prote-
stom od vseh strani** je ostal na Bregu in
služba se ni razpisala. Mislili smo, da no-
vi višji šolski svet noravna to krivico
svojega prednika; krivico, storjeno slo-
venskemu učiteljstvu s tem protežiran-
jem bivšega šulferajnskega eksponenta,
Vidimo pa, da smo se v tem motili! Med
zadnjimi razpisi v ptujskem okraju pač
čitamo, da so se razpisale 4 učiteljske
službe, ni pa razpisana nadučiteljska. Vi-
dimo tedaj: Obdržati se hoče Wankmül-
lerja še nadalje, hoče se mu še naprej da-
jati prilika, da šikanira in denuncira na
šoli nastavljenemu napredno slovensko uč-
teljstvo; dovoljuje se mu, da tudi v bo-
dohče ovira na Bregu narodnostni razvoj
s tem, da nasprotuje ustanovitvi sokol-
skega naraščaja ki je ravno tukaj tako
potreben — skratka: pustiti se hoče, da
postane bivši »Oberlehrer der deutschen
Volksschule« po postavi »nadicitelj nar-
odne šole«.

Povemo pa na ves glas, da tega ne
moremo trpeti! Slovensko misleče uč-
teljstvo ptujkega okraja je v pretekli do-
bi trpelo preveč nasilja in krivic, da bi
moglo še nadalje v svoji sredini gledati
brez značajnega človeka, ki je bil denun-
ciant in pomagač njegovih nasilnikov,
zato s polnim zaupanjem pričakuje od viš-
jega šolskega sveta, da izčisti te razmere
ter kratkoma odstavi Wankmüllerja.

V Belo Krajino.

Vabimo Vas mladi tovariši in tovari-
šice v našo lepo Belo Krajino. Pridite v ti
tisti idealni, ki imate srce in smisel za
narodovo prosveto. Široko delavno polje
se vam odpira pri nas. Do otvoritve be-
lokranjske železnice v starih tradicijah in
primitivnem svojem žitju je bila zapuščena,
zapostavljena in zanemarjena od osta-
lega sveta. Odkar pa je železni konj pre-
rijnil prvič skozi lepe, zelene Gorjance, se
je skrčila pot do kulturnega sveta. Nič
več ni mučne vožnje v dežju in mrazu v
skripajočem poštnem vozu. Ljubljana
nam je sedaj bliža, kot nam je bilo prej
Novo mesto, prva naša postaja.

Tisti, ki verujete v blagoslov dela,
pridite!

Kot učitelji imate hvaležno polje v
šoli. Kot narodni delavci imate obširno
neoreorano polje, ki čaka čvrstih oradev,
da zasede čvrsto plug prosvete in ledino.
Pridite! In ve tovarišice? Bele rojakinje
Vas pričakujejo. Njih mehke, jugoslovanske
duše, dovzetne za vse dobro in po-
šteno, čakajo na Vas. Mnogo zanimivega
vam bodo nudile. Da li ste vidle kako se
prede, tke, veze? Videle ste li mogoče
krasne belokranjske pisane, produkt
pesniške in umetniške ženske belokranjske
duše? Poznate naše mehke, otožne
in one šaljive belokranjske narodne pes-
mice? Hočete belih narodnih noš, okiče-
nih z modro in rdečo nitjo? Mogoče hre-
penite po ljubečih otroških »scih«? Pri-
dite!

In vsi tisti, ki ste prijatelji večnolepe
prirode? Ob pogledu na tajinstveno Kol-
po, se vam pomirijo živci in duša vam
zasanja...

Belokranjci so ostali zvesti svojim
stariim tradicijam. Narodne šege in obi-
čaji so ohranjeni in vkoreninjeni kakor
nikjer drugod. Pridite in poveselite se z
narodom ali pa zarajajte v poskočnem
kolu... »u dvadeset i dva«.

Še eno korist imate lahko. Krasen je-
zik, živ in nepokvarjen vam je najboljši
sredstvo, da se naučite čimprej srbo-hr-
vaščine. Ali ni naš župančič pravi belo-
kranjski slavec? Njegov jezik čujete tu
vsepovsodi, ali pa govori on naš jezik...

Ne izbirajte krajev in lepih hiš — vse
to je mrtvo Poščite si življenja, src lju-
bezni in tega je pri nas. Pridite!

**Ali ste že pristopili kot član
(članica) k Tvornci učil?**